

Plan Odnowy Miejscowości
Różanka
2008 - 2014

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	3
II. PODSTAWOWE INFORMACJE	4
1. Historia.....	4
2. Położenie geograficzne i administracyjne.....	6
III. ANALIZA ZASOBÓW MIEJSCOWOŚCI	8
1. Środowisko przyrodnicze.....	8
2. Środowisko kulturowe.....	10
3. Gospodarka przestrzenna i infrastruktura techniczna.....	17
4. Sfera gospodarcza.....	22
IV. ANALIZA SWOT	24
1. Sfera potencjałów – standard życia.....	24
2. Sfera gospodarcza – byt.....	26
3. Sfera społeczna – jakość życia, tożsamość i wartość życia wiejskiego.....	27
V. WIZJA ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI	29
VI. DŁUGOTERMINOWY PLAN ROZWOJU	30
1. Priorytety.....	30
2. Cele.....	30
3. Wykaz projektów do realizacji w okresie 2008 – 2014.....	32
4. Uzasadnienie.....	33

I. WSTĘP

Niniejszy dokument powstał w kontekście procesu wdrażania funduszy strukturalnych. Realizowany będzie między innymi w ramach działań **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013**.

Opracowanie, a następnie wdrożenie Planu Odnowy Miejscowości Różanka wiąże się z określonymi korzyściami dla społeczności lokalnej:

- możliwością korzystania z funduszy strukturalnych i innych zewnętrznych źródeł finansowania działań rozwojowych,
- zdynamizowaniu rozwoju społeczno – gospodarczego miejscowości, dzięki pojawiającym się nowym możliwościom podejmowania działań rozwojowych,
- wzrostem atrakcyjności życia społeczno-kulturalnego,
- wdrażaniu pozytywnych zmian akceptowanych przez mieszkańców,
- aktywizacją społeczności lokalnej; wzrostem tożsamości z miejscem zamieszkania i stopnia integracji mieszkańców wokół działania na rzecz własnego środowiska – miejscowości,
- stworzeniem lokalnego forum wymiany informacji i doświadczeń.

Plan Odnowy Miejscowości Różanka zostaje przyjęty przez Zebranie Wiejskie a następnie zatwierdzony przez Radę Gminy Wiśniowa. Wszelkie zmiany w POM mogą być nanoszone w formie aneksu przez Zebranie Wiejskie.

II. PODSTAWOWE INFORMACJE

1. HISTORIA

Na podstawie powierzchniowych badań archeologicznych, stwierdzono ślady bytności ludzi na terenie dzisiejszej Różanki już w okresie neolitu, tj. ok. 2200 - 1800 r. p.n.e. Pierwsze pisemne wzmianki o tych terenach mówią, że: *"Między Konicami koło Wielopola a Dobrzechowem, Kożuchowem, Tułkowicami znajdowały się ciągle nie zaludnione tereny leśne..."* Proces osadnictwa objął tereny Różanki najprawdopodobniej w XIV wieku. Na obszar dzisiejszej wsi składało się pierwotnie na pewno dwie wsie: Dobrzechówka i Różanka zwana Sebastianową lub Sebastianówką.

Kolejne daty dotyczące początków wsi Różanka znajdujemy w zapisach ksiąg ziemskich pilzneńskich z 1442 roku. W tym samym czasie co Różanka musiała powstać także wspomniana wcześniej Dobrzechówka, stanowiąca dziś górną część Różanki.

Następną, i może najważniejszą, datą jest 17 lutego 1454 roku, kiedy to król Kazimierz Jagiellończyk, na prośbę rycerzy Kleczyńskich z Dobrzechówki, zezwolił na przeniesienie wsi Niewodnej i Dobrzechówki na prawo niemieckie.

W pierwszej połowie XVI wieku uległy rozdrobnieniu gospodarstwa kmieci na skutek rozwoju gospodarki folwarcznej. Szlachcie bardziej opłacało się rugować chłopów z pól uprawnych o dobrej glebie, aniżeli karczować lasy na terenach, które dotąd omijała kolonizacja ze względu na gorsze warunki fizjograficzne.

Różanka i wschodnia jej część, która do końca XVI wieku występowała jako odrębna jednostka pod nazwą Sebastianowa, była w tym czasie wsią średnio zamożną, oszacowana na 300 grzywien. W połowie XVI wieku tereny dzisiejszej Różanki należały do rodzin Tułkowskich, Swoszów, Kleczyńskich i Dobrzechowskich. Wraz z nadejściem XVII wieku w miejsce Tułkowskich pojawia się znamienity ród Trzecieskich.

Dalsze lata XVII wieku to okres szybko postępującego rozdrobnienia własności ziemskiej. W 1662 roku wieś Różanka miała aż ośmiu właścicieli i była jedną z najbardziej podzielonych wsi w regionie. Podział na osiem folwarków utrzymał się aż do końca XIX wieku kiedy to rozparcelowano pierwszy z nich, znajdujący się w dolnej części wsi. W kilka lat później, w 1903 roku kolejny folwark w tej części wsi przeszedł w ręce rolników. Najdłużej przetrwał folwark rodzin Nartowskich i Dworzańskich, bo aż do połowy XX wieku.

Pierwszego sierpnia 1914 roku także do Różanki dotarła wiadomość o wybuchu wojny austriacko - niemiecko - serbsko - rosyjskiej. Już kolejnego dnia karty mobilizacyjne otrzymało przeszło 100 mężczyzn z Różanki w wieku do 50 - ciu lat. W większości trafili oni do naprędce obsadzonej Twierdzy Przemyśl. Stamtąd, po kapitulacji twierdzy w marcu 1915 roku, dostali się do niewoli, po czym wywiezieni zostali w głąb carskiej Rosji. W samej Różance wojna najbardziej była odczuwalna na przełomie 1914/15 roku aż do słynnej bitwy gorlickiej w maju 1915 roku.

Pierwsze lata po odzyskaniu niepodległości nie przyniosły większych zmian w życiu mieszkańców Różanki. Wciąż narastały problemy związane z przeludnieniem. Wieloletnie zaniedbania w sferze rolnictwa i ogólna polityka państwa wywołały wystąpienia chłopskie. Podczas największego strajku chłopskiego, w sierpniu 1937 roku, wielu mieszkańców Różanki zostało aresztowanych i osadzonych w więzieniu w Rzeszowie.

Wybuch wojny z Niemcami we wrześniu 1939 roku to kolejny ważny okres w życiu mieszkańców Różanki. Na terenie Różanki działały zbrojne oddziały Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich, w późniejszym okresie także oddziały Armii Ludowej. Rok 1942 to przełomowy rok w historii wsi. Wydarzenia na froncie wschodnim spowodowały zmiany w polityce okupanta, który częściowo utracił możliwość kontrolowania życia mieszkańców. Fakt ten wykorzystywały organizacje podziemne nasilając akcje skierowane przeciw okupantowi. W tym też roku hitlerowcy postanowili ostatecznie rozwiązać kwestię żydowską, co w Różance przejawiało się rozstrzelaniem 7 osób narodowości żydowskiej, ukrywających się w okolicznych lasach. Wyzwolenie przypadło na okres żniw 1944 roku, kiedy to do wsi, od strony Strzyżowa, wkroczyły pierwsze jednostki radzieckie. Na terenie

Różanki nie zanotowano w tym czasie poważniejszych działań bojowych. Niemcy wycofali się na zachód, na linię Dębica - Frysztak - Krosno. Tam front, za wyjątkiem kierunku krośnieńskiego, trwał do stycznia 1945 roku.

Teren Różanki nadal jednak pozostał obszarem niepokoju związanych z walką "nowej władzy" z oddziałami lojalnymi londyńskim władzom. Jeszcze w początkach lat 50 - tych dochodziło do utarczek milicji i funkcjonariuszy SB z ukrywającymi się wciąż żołnierzami AK i BCh.

Kolejne lata to okres szybko postępujących zmian społeczno - gospodarczych Różanki. Szereg inwestycji zapoczątkowało w latach 60 - tych przeprowadzenie elektryfikacji i melioracji wsi. Następnie uruchomiona została komunikacja PKS oraz wiejski wodociąg. Zbudowano sieć gazową i telefoniczną. Równocześnie zaczęły powstawać nowe obiekty użyteczności publicznej: szkoła, garaże Kółka Rolniczego, Dom Ludowy, Kościół i Dom Nauczyciela .

2. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I ADMINISTRACYJNE

Różanka pod względem obszaru jest średnią miejscowością w Gminie Wiśniowa. Miejscowość liczy 989 osób, co daje 11,5 % ludności całej Gminy i zajmuje obszar 9,86 km² (jest to 11,8% powierzchni Gminy).

Sąsiednimi miejscowościami są wsie: od wschodu Grodzisko, od południa Tułkowice, Kożuchów i Niewodna, od zachodu Szufnarowa, a od północy Nawsie i Zawadka. Osią wsi Różnka jest biegnąca południowymi stokami wzgórz północnej części, główna droga Strzyżów - Różanka, która w centrum wsi łączy się z drogą Różanka - Kalembina.

Wieś Różanka położona jest w środkowej części Pogórza Strzyżowskiego, w kotlinie otoczonej z trzech stron wzgórzami o średniej wysokości 300 m npm. Najwyższe z nich osiągają w rejonie granic z Niewodną i Szufnarową wysokość 364 m npm, przy czym kulminacja, leżąca tuż poza granicami Różanki, osiąga wysokość 436 m npm. Wzgórza te oddzielają na południu kotlinę różańską od szerokiej doliny Wisłoka, a na zachodzie stanowią naturalne przedłużenie rozległego masywu z kulminacją w rejonie Pasma Klonowej Góry. Środkową część kotliny zajmują łąki, ciągnące się wzdłuż rzeki od wieków zwanej Różą, Roszaną, a obecnie Różanką. Jest to rzeka typowo podgórska z charakterystycznymi, okresowymi, gwałtownymi przyborami wód, szczególnie na przedwiośniu, w czasie topnienia śniegu i podczas letnich burz.

Budowa geologiczna jest typowa dla tej części Pogórza Karpackiego. Częstym zjawiskiem są osuwiska ziemne, które powodują wiele szkód w zagospodarowaniu wsi. Z tego też względu wiele miejsc zajmują dzikie pastwiska sukcesywnie przeznaczane pod zalesienia. Pomimo to znaczny obszar wsi zajmują grunty orne położone na łagodniejszych stokach i wierzchołkach oraz trwałe użytki zielone zlokalizowane głównie na terenach nadrzecznych. Pozostałościami dawnych naturalnych obszarów leśnych jest Las Bukowy, Las Ryniówki i Las Bakonka, a także kilkanaście mniejszych obszarów porośniętych lasem.

III. ANALIZA ZASOBÓW MIEJSCOWOŚCI

1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

1.1. Parametry klimatyczne

Klimat tych terenów jest umiarkowany, podgórski z najwyższymi temperaturami w lipcu i sierpniu, i najniższymi w grudniu i styczniu. Specyfiką tutejszego klimatu są późnowiosenne (do połowy maja) i wczesnojesienne (połowa września) silne przygruntowe przymrozki, wyrządzające duże szkody w rolnictwie i sadownictwie. Nasłonecznienie i opady w granicach normy. Średnia roczna opadów kształtuje się na poziomie 700 - 800 mm. Okres wegetacyjny trwa średnio od połowy marca do końca października. Dominują wiatry zachodnie, rzadziej południowe i wschodnie.

1.2. Gleby

Na obszarze wsi Różanka występują gleby brunatne kwaśne wytworzone w wyniku wietrzenia skał fliszu karpackiego, które przeważają na terenach położonych wyżej i mady rzeczne zlokalizowane na równinnych terasach doliny rzeki Różanki. Według klasyfikacji ogólnej gleby te należą do gleb terenów górzystych o średnich klasach bonitacyjnych. Zaliczane są do III, IV klasy gruntów:

IIIa – gleby orne dobre

IIIb – gleby orne średnio dobre

IVa – gleby orne średniej jakości lepsze

IVb – gleby orne średniej jakości gorsze

Gleby w większości mają typ pyłowy, użytkowane są najczęściej jako gleby orne, a na obszarach o niekorzystnym ukształtowaniu terenu pod użytki zielone i lasy, typ mad w dolinie Różanki, wykorzystywane są z reguły wyłącznie jako użytki zielone. Spowodowane jest to głównie niekorzystnymi warunkami

hydrologicznymi (okresowe podtopienia i zalewy). Strukturę glebową tworzą też gleby inicjalne (szkieletowe) zajmujące obszary grzbietowe i wierzchwinowe oraz pousuwiskowe nie przedstawiające żadnej wartości rolniczej, gleby gliniaste oraz ilaste, które są trudne w wykorzystaniu na cele rolnicze. Są to głównie gleby orne słabe i najslabsze V, VI klasy gruntów, znaczną ich powierzchnię porasta las lub pozostają jako nieużytki.

Tak duże zróżnicowanie typów gleb spowodowane jest rzeźbą terenu, warunkami hydrologicznymi oraz sposobem użytkowania ziemi.

1.3. Świat roślinny i zwierzęcy

Miejscowość Różanka jest miejscowością typowo rolniczą. Na obszarze miejscowości występują zbiorowiska roślinności leśnej, zajmują one niespełna 18% powierzchni wsi. Dominującym zespołem roślinnym jest grąd *Tilio - carpinetum*, z bukiem któremu towarzyszy grab, sporadycznie klon i lipa, oraz jodła i brzozy (czarna i brodawkowata). Znaczny udział ma również zbiorowisko buczyny karpackiej *Dentario glandulosae - Fagetum* zajmujące bardziej strome, chłodne zbocza północne, bądź też przypotokowe partie głębokich wąwozów. Ważną rolę odgrywają tu olsza i jesion, którym towarzyszy buk a także jodła występująca sporadycznie na obrzeżach płątów.

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji odnotowano tutaj 165 gatunków roślin naczyniowych. Grupa roślinności drzewiastej obejmuje 45 gatunków. Spośród roślin chronionych występują: buławnik mieczolistny, zimowit jesienny, wawrzynek wilczełyko, kruszczyk szerokolistny, skrzyp olbrzymi, wroniec widlasty, widłak jałowcowaty, paprotka zwyczajna, pierwiosnek wyniosły, kalina koralowa, kopytnik pospolity, przytulia wonna, bluszcz pospolity.

Świat zwierzęcy odznacza się występowaniem kumaka górskiego i salamandry plamistej. Spośród dużych ssaków liczna jest sarna, rzadsze są dziki i jelenie. Drapieżne ptaki reprezentują: puchacz, jastrząb, myszołów zwyczajny. Spośród innych gatunków awifauny występuje tutaj sójka, kowalik, drozdy i dzięciołowate. Gady reprezentuje liczny tutaj zaskroniec.

2. ŚRODOWISKO KULTUROWE

2.1. Życie kulturalne

Życie kulturalne wsi od najdawniejszych lat skupiało się wokół miejscowej szkoły. Jak wskazują zapisy w szkolnej kronice, już w pierwszych latach ubiegłego stulecia rozwijały się żywo tradycje patriotyczne. Zapoczątkowane w 1913 roku wieczorki literackie, poświęcane były kolejnym rocznicom powstania styczniowego i listopadowego oraz twórczości narodowego wieszcza Adama Mickiewicza. Z wielkim szacunkiem obchodzono także uroczystość 3 - go Maja. W okresie międzywojennym regularnie prezentowane były sztuki teatralne, przygotowywane przez prężnie działające Koło Młodzieży. Tematykę czerpano z zasobów polskiej literatury, adaptując do swoich potrzeb utwory J. Korzeniowskiego czy M. Bałuckiego. Sięgano także do tradycji ludowych, organizując jasełka, opłatki, Święta Pieśni czy dożynki. Cieszyły się one dużą popularnością wśród mieszkańców Różanki, ożywiając i rozweselając codzienne, ciężkie życie. Wiele z organizowanych uroczystości uświetniały występy działającego w Różance chóru mieszanego, 4 - głosowego.

Tradycja przygotowywania sztuk teatralnych przetrwała również w latach powojennych. Popularne stało się szczególnie przedstawianie utworów o tematyce religijnej. Do czasów obecnych zachowały się zwyczaje dotyczące świąt - organizowanie jasełek, spotkań wielkanocnych, wystaw szopek i ozdób bożonarodzeniowych czy świątecznych koszyczków. Odbywają się one corocznie w miejscowej szkole.

W ostatnich latach odżył również popularny niegdyś zwyczaj organizowania wiejskich festynów. Miejscem pierwszych, odbywających się jeszcze w latach 20 - tych, była łąka należąca do właścicielki majątku F. Nartowskiej. Współczesne festyny zmieniły nieco swoją formę, gdyż tradycyjnym zabawom i tańcom towarzyszą obecnie imprezy o charakterze sportowo – rekreacyjnym i folklorystycznym. Od kilku lat mieszkańcy Różanki gromadzą się latem na terenie obiektu szkolnego podczas takich imprez jak: "Turniej Wsi", "Powiatowe Święto Sportu", "Gminne Dożynki", "Międzywojewódzki Przegląd Kapel Ludowych" czy "Biesiada Różańska". W ich organizację angażują się zarówno miejscowe władze

samorządowe, Ośrodek Kultury w Wiśniowej, społeczność szkolna wraz z Radą Rodziców, OSP jak również wielu mieszkańców wsi.

Przedstawiając charakterystykę życia kulturalnego Różanki, nie sposób pominąć blisko 10 - letniej działalności wiejskiego kabaretu. W połowie lat 70 - tych dwaj uczniowie miejscowej szkoły, Józef Cynarski i Czesław Szkołut, wzorując się na artystach z "Podwieczorku przy mikrofonie", zaczęli prezentować niektóre

skecze na szkolnych imprezach. Zachęteni aplauzem widowni, zwłaszcza podczas parodiowania Friko i Koko, postanowili wciągnąć do zabawy innych. Powstał kabaret "Sami Swoi" - trochę poprzez analogię do popularnej komedii, trochę z faktu, że wspomniani twórcy kabaretu wraz

z pozostałymi członkami, Janem Szkołutem oraz Mieczysławem Kwołkiem byli ze sobą spokrewnieni. Piąty z żelaznego składu - Andrzej Konsur miał również różańskie korzenie. Kabaret "Sami Swoi" bawił publiczność przez około 10 lat.

2.2. Muzyczne tradycje

Zjawiskiem, które uznać można za różańską tradycję jest zwyczaj muzykowania. Już u zarania ubiegłego wieku na terenie Różanki istniały kapele

w typowym dla rzeszowszczyzny składzie. Z czasem nazwa "kapela" została zamieniona na określenia: orkiestra lub zespół muzyczny. W Różance muzykowały całe rodziny. Razem doliczyć się można ok. 60 - ciu rodaków, którzy na przestrzeni ostatnich 100 lat związali swoje

losy z muzyką. Są wśród nich zarówno muzycy - amatorzy, którzy swój talent i umiejętności wykorzystywali grając w kapelach i zespołach podczas wiejskich wesel lub potańcówek, są także muzycy profesjonalni, absolwenci szkół i akademii muzycznych.

2.3. Działające organizacje

Ochotnicza Straż Pożarna

Jednostka OSP w Różance powstała w 1897 roku z inicjatywy miejscowego właściciela ziemskiego, Teofila Nartowskiego. On też został pierwszym prezesem jednostki. W 1905 roku zakupiono sprzęt gaśniczy i zorganizowano drużynę pożarniczą do jego obsługi. W latach 1946 - 49 strażacy zbudowali remizę służącą do przechowywania sprzętu gaśniczego. Jej siedzibę przeniesiono w kolejnych latach do pomieszczeń ówczesnego Domu Ludowego. W latach sześćdziesiątych jednostka OSP czynnie uczestniczyła w budowie Szkoły Podstawowej, przy elektryfikacji wsi a później w budowie nowego budynku Domu Ludowego. Tam też przeniesiono remizę strażacką, gdzie mieści się do dziś. Kolejną inicjatywą a zarazem aspiracją jednostki było ufundowanie sztandaru strażackiego. Zamierzenie to zrealizowano w 1990 roku dzięki zaangażowaniu OSP oraz przy wsparciu mieszkańców wsi. Kilka lat później, w dniu narodowego święta 3 Maja 1997 roku OSP w Różance uroczystie obchodziła 100 - lecie istnienia.

Koło Gospodyń Wiejskich

Inicjatorką powstania KGW w Różance w 1938 (lub 1937) roku była żona ówczesnego kierownika szkoły, Bronisława Staroń. Pomysł zorganizowania Koła spotkał się wśród gospodyń różańskich z dużym aplauzem. Świadczą o tym choćby zapiski anonimowej członkini, pochodzące ze sprawozdania z całorocznej pracy KGW: *"Mojem marzeniem była organizacja, któraby zajęła kobiety pracą, rozweseliła i związała naszą wioskę w większą miłość i przyjaźń."* W ramach swej działalności KGW organizowało kursy krawieckie, kulinarne,

uroczystości dożynkowe i świąteczne Oplątki. W okresie powojennym działaniami Koła przewodniczyła znana kucharka weselna, Helena Bykowska. Na przełomie lat 50 - tych i 60 - tych jej miejsce zajęła Genowefa Grzebień, udzielająca się również w Komitecie Rodzicielskim przy Szkole Podstawowej w Różance. Wspomnieć należy tutaj o osobie Katarzyny Kopeć, która przez szereg lat angażowała się w działalność Koła jak również całej społeczności wsi. Szczególny wkład w rozwój KGW położyła kolejna przewodnicząca - Czesława Bełch. Swoim oddaniem i pogodnym usposobieniem bardzo szybko zjednywała sobie nowe członkinie Koła. Równocześnie pełniła funkcję radnej działając na rzecz mieszkańców całej gminy.

Kółko Rolnicze

Kółko Rolnicze w Różance powstało na początku lat 30 – tych ubiegłego wieku. Zajmowało się wprowadzaniem nowych odmian roślin uprawnych poprzez tzw. „poletka rolne”. Posiadało proste urządzenia do oczyszczania nasion jak „zmijka” czy „cylinder”- maszyna podobna do młynka stosowanego obecnie. To ostatnie urządzenie mieściło się w izbie u rolnika Józefa Cynarskiego na „Roli”. Widać, że było cenne bo umieszczono go w mieszkaniu. Za oczyszczanie zboża były pobierane opłaty na rzecz Kółka. Sprowadzano też nawozy takie jak saletra czy tzw. „zyndra belgijska”. Były one bardzo drogie a dla członków Kółka przyznawano po 5 kg saletry na uprawę kapusty. Urządzano współzawodnictwo w dziedzinie upraw dotyczące np. wyhodowania największego buraka pastewnego we wsi.

Po wojnie Kółko doposażało się sprzętowo – posiadało m. in. rozsiewacz do nawozów. Sprzęt ten był przechowywany we dworze po Nartowskich. W 1963 roku posiadało dwa ciągniki URSUS – 28, które były obsługiwane przez Albina Podsiadło i Adolfa Szkołuta. W 1967 roku zakupiono u Józefa Brydy działkę, na której wybudowano garaże dla sprzętu. W latach 70-tych powstały SKR-y, które wchłonęły Kółko Rolnicze. Dyspozytorem sprzętu na tzw. bazie ZUM (Zakład Usług Mechanizacyjnych) w Różance byli: Szypuła Eugeniusz z Różanki i Urban Ryszard z Wiśniowej. Po transformacji ustrojowej na początku lat 90-tych wsię przejęły sprzęt i bazy od SKR w Wiśniowej. Obecny prezes Kółka Rolniczego Kopeć Jerzy podpisał umowę najmu z dzierżawcą Strzępkim Ryszardem, który odprowadza czynsz na rzecz Kółka i świadczy usługi dla rolników.

Na przestrzeni lat w działalność Kółka angażowało się wiele osób m in. Wójcik Tadeusz, Ogorzałek Stanisław czy Cynarski Stanisław.

2.4. Zwyczaje, obrzędy, wierzenia

Zachowane w okolicy tradycje ludowe związane są przede wszystkim z kolejnymi porami roku, kalendarzem liturgicznym oraz życiem rodzinnym. Niektóre z opisanych zwyczajów kultywowane są na terenie Różanki do dziś, inne zaś, zanikające już, oparto na wspomnieniach najstarszych mieszkańców wsi oraz literaturze etnograficznej dotyczącej regionu. Przytoczono też przykłady wierzeń ludowych określanych niekiedy mianem zabobonów, posiadających jednak niewątpliwą wartość kulturową.

Boże Narodzenie (Godnie Święta)

- W dzień Wigilii jako pierwszego gościa chętnie widziano mężczyznę, gdyż zwiastował on pomyślność na cały rok.
- Wieczere wigilijną spożywano z jednej misy, podkładając każdorazowo opłatek pod misę.
- Podczas jedzenia potraw składano sobie żartobliwe życzenia.
- W noc z Bożego Narodzenia na św. Szczepana powszechnym zwyczajem było robienie dziewczętom "śmieciarzy".
- W dzień św. Szczepana, podczas sumy święcono wigilijny owies, który następnie dosypywany był do siewnego ziarna.

Wielkanoc

- W Wielki Piątek wieczorem odbywa się Droga Krzyżowa na 2 - kilometrowym odcinku pomiędzy kościołami w Różance i Grodzisku.
- W Wielką Niedzielę, podczas obrzędowego śniadania należało zjeść oprócz święconego jajka kawałek surowego chrzanu, żeby ten wypalił grzechy.

- Po śniadaniu gospodarz święcił pole wodą poświęconą w kościele w Wielką Sobotę.

Zwyczaje związane z chlebem

- Najważniejszym naczyniem do pieczenia chleba była nakrywana wiekiem dziezka.
- Metodą sprawdzania czy chleb jest już upieczony było wyciąganie z pieca jednego bochenka i pukanie palcem w jego spód.
- Upieczony chleb wyciągano z pieca przy pomocy pociaska i obmywano wodą aby zmyć popiół, zmiękczyć skórkę i nadać jej połysku.
- Przed rozkrojeniem chleba gospodyni przytulała go bokiem do siebie i końcem noża kreśliła znak krzyża na spodzie bochenka.
- Chleb otaczano szczególnym szacunkiem - jeśli komus spadł na ziemię choćby okruszek chleba, podnoszono go z pokorą, odmuchiwano z pyłu i całowano na przeproszenie.

Nowy Rok - Powszechnym zwyczajem były draby. Grupy przebierańców odwiedzały domy, składając żartobliwe życzenia i robiąc figle. Symbolem draba była przede wszystkim czapka zrobiona ze słomy.

Matka Boska Gromniczna - W tym dniu (2 lutego) święcono w kościele gromnice - ozdobione świece wykonane z pszczelego wosku. Zapalano je później w wyjątkowych okolicznościach.

Dni Krzyżowe - W poniedziałek, wtorek oraz środę poprzedzające święto Wniebowstąpienia obchodzone są uroczyste Dni Krzyżowe. Odbywają się w tym czasie Msze św. obok przydrożnych kapliczek i krzyży parafii. W kolejne dni wierni spotykają się w Grodzisku, Różance oraz Zawadce, aby modlić się o urodzaje i błogosławieństwo w pracy a także o ochronę przed klęskami.

Zielone Świątki - Na czas tych świąt obowiązywała maina, to jest strojenie domów zieleniną. Obrzędową rośliną był szafar - tatarak, posiadający silną i ostrą woń.

Boże Ciało - Podczas oktawy Bożego Ciała święcono wianki uwite z ziół. Święcenie podnosiło skuteczność ich leczniczego działania. Poświęcone wianki wieszano na zewnętrznych ścianach domów jako ochronę przed piorunami.

Noc świętojańska – Sobótki - Popularne było palenie ognisk, którym towarzyszyły śpiewy, zabawy i żarty. Zwyczaj ten utrzymuje się do dziś, lecz bez obrzędów.

Matki Boskiej Zielnej - Święto związane z zakończeniem dojrzewania upraw. Zwyczajowo robiono dwie wiązanki ziela, jedną po poświęceniu zostawiało się w kościele, drugą przynoszono do domu. Obecnie do kościoła przywozi się nie ziela, lecz wieńce o wyszukanych formach, bardzo pracochłonne.

Budowa domu

- Budowy domu nie rozpoczynano dowolnego dnia tylko w sobotę lub w środę.
- Podczas budowy, na węglach domu główny majster siekierą wycinał krzyż. Potem na węgiel kładziono drobne pieniądze na zawiązkę (aby się domu trzymały).

- W czasie budowy nie wolno było rąbać czegokolwiek na progu. Można było uciąć nogi biedzie i ta pozostałaby w domu na zawsze.

- Na środkowych tragarzach wycinano krzyż oraz datę budowy domu.
- Wprowadziny do nowego domu urządzano w sobotę, ewentualnie w środę.
- W domu umieszczano przedmioty zabezpieczające przed nieszczęściami, np. wiesło - łopata służąca do wsadzania chleba do pieca. Przedmiot ten uważano za ochronę przed piorunem.

2.5. Obiekty zabytkowe

Na terenie Różanki znajduje się 31 kapliczek i krzyży przydrożnych. Najstarsze z nich pochodzą z drugiej połowy XIX wieku. Większość z nich to

budowle szafkowe, słupowe i postumentowe. W ostatnich latach rozpowszechnił się zwyczaj budowania kapliczek w pobliżu domów. Zauważa się także wzrastającą dbałość o już istniejące, które coraz częściej poddawane są gruntownej renowacji. Zachowały się również dwa młyny wiatrowe zbudowane w połowie XX wieku, posiadające oryginalne wyposażenie. Jeden z nich poddany został przez obecnego właściciela gruntownemu remontowi uzyskując pierwotny wygląd.

3. GOSPODARKA PRZESTRZENNA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

3.1. Zabudowa

Zabudowa Różanki ma charakter rozproszony z tendencją do centralizacji wzdłuż głównych dróg wiejskich. Większość budynków to obiekty murowane, powstałe po 1970 roku. Widoczna jest wzrastająca dbałość o estetykę i bezpieczeństwo budynków mieszkalnych oraz gospodarczych. Mieszkańcy Różanki chętnie zgłaszają swoje posesje do udziału w konkursach o tematyce ekologicznej.

W centrum wsi zlokalizowane są najważniejsze obiekty użyteczności publicznej. Budynek Domu Ludowego mieści salę widowiskową z zapleczem gastronomicznym, sklep, remizę OSP oraz bibliotekę wiejską. Nieopodal usytuowana jest szkoła, siedziba Kółka Rolniczego oraz wybudowany w 1986 roku kościół.

3.2. Sieć drogowa i dostępność komunikacyjna

Sieć drogowych powiązań komunikacyjnych Różanki tworzą głównie drogi gminne i lokalne oraz przebiegająca przez wieś - na odcinku 3,5 km - droga powiatowa. Wieś posiada bezpośrednie wzajemne połączenia z sąsiednimi miejscowościami drogami o utwardzonej nawierzchni. Dużym udogodnieniem dla mieszkańców są tworzące pętle drogi wiejskie, łączące poszczególne przysiółki. Poważnym problemem jest jednak stan nawierzchni dróg, które w większości wymagają gruntownego remontu i naprawy. Funkcjonująca linia autobusowa: Różanka - Strzyżów, Różanka - Rzeszów obsługiwana jest przez PKS oraz prywatnych przewoźników

3.3. Wodociągi i kanalizacja

Większość gospodarstw domowych czerpie wodę z wodociągów lokalnych. Główny z nich, obejmujący 119 gospodarstw, zaopatruje użytkowników w wodę pochodzącą z ujęcia, położonego w górnej części wsi. Ujęcie to składa się ze zbiornika głównego oraz kilku zbiorników pomocniczych w formie studni kopanych. W skład wodociągu wchodzi również przepompownia, umożliwiająca zaopatrzenie w wodę grupy gospodarstw, do których nie dopływa ona samoczynnie. Część mieszkańców korzysta z wodociągów obejmujących do kilkunastu gospodarstw, wspomagając pobieranie wody hydroforami bądź pompami głębinowymi. Nieliczni mieszkańcy zaopatrują się w wodę w przydomowych studniach.

3.4. Sieć telefoniczna

Sieć telefoniczna obejmuje około 70% mieszkańców. Dostawcą tej usługi na terenie całej wsi jest Telekomunikacja Polska S.A. Istnieje także możliwość korzystania z usług operatorów telefonii komórkowej.

3.5. Zaopatrzenie w gaz oraz energię elektryczną

Okolo 90% gospodarstw posiada dostęp do sieci gazowej, wybudowanej w 1980 roku. Obecnie, w dużej mierze, gaz wykorzystywany jest w systemach grzewczych mieszkań oraz funkcjonujących w Różance instytucji.

Wieś jest całkowicie zelektryfikowana. Zbudowana w latach 60-tych sieć energetyczna została później zmodernizowana i w zupełności pokrywa zapotrzebowanie mieszkańców na energię elektryczną. Inwestycją znacznie poprawiającą bezpieczeństwo i komfort życia mieszkańców okazało się, wybudowane w latach 2000 - 2002, oświetlenie uliczne wzdłuż głównych dróg miejscowości.

3.6. Miejsca sportu, rekreacji i publicznych spotkań

Boiska sportowe położone są na terenie miejscowej Szkoły Podstawowej. Dodatkowo istnieje możliwość prowadzenia działalności sportowej, kulturalnej lub świetlicowej w pomieszczeniach Domu Ludowego. Dom Ludowy jest też miejscem organizacyjnych spotkań mieszkańców.

3.7. Oświata (przedszkola, szkoła, biblioteka)

Szkoła Podstawowa

Zabudowania szkolne usytuowane są w centralnej części wsi. Mieszczą sześcioklasową Szkołę Podstawową oraz Oddział Przedszkolny. Obok głównego budynku znajduje się Dom Nauczyciela z zapleczem gospodarczym oraz gabinet higienistki szkolnej.

Budynek szkoły tworzą dwa piętrowe skrzydła połączone przewiązką. Jest to obiekt nowoczesny, wyposażony w bieżącą wodę, gazowy system grzewczy oraz dogodne i estetyczne zaplecze sanitarne. Szkoła posiada jasne i przestronne sale lekcyjne, nowoczesnie wyposażoną pracownię komputerową z dostępem do sieci Internet oraz boiska sportowe. Przytulnie urządzone pomieszczenia stwarzają przyjazną atmosferę do nauki i zabawy. Oddany do użytku w 2000 roku Dom Nauczyciela mieści również gabinet higienistki szkolnej. Funkcjonalność i estetykę budynków podniosły znacznie dokonane w ostatnich latach remonty - częściowa odnowa elewacji, wymiana stolarki okiennej oraz położenie kostki brukowej przed głównym budynkiem. Uczniowie mają do dyspozycji ok. 570 m² powierzchni

budynku oraz ok. 300 m² przeznaczonych na szkolne boiska, ogródki, miejsca zabaw. Szkoła Podstawowa nosi imię Batalionów Chłopskich. Pod względem liczby uczniów, należy do szkół średniej wielkości na terenie gminy. W obecnej strukturze organizacyjnej placówka funkcjonuje od 1999 roku, wcześniej była szkołą ośmioklasową. W latach 1999/2006 mieścił się tu również zamiejscowy oddział Gimnazjum w Wiśniowej.

Biblioteka wiejska

Wiejska biblioteka jest filią Gminnej Biblioteki Publicznej w Wiśniowej i mieści się w budynku Domu Ludowego. Jej księgozbiór liczy 7500 woluminów.

Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas

Budynek, w którym obecnie mieszczą się Warsztaty Terapii Zajęciowej Caritas Diecezji Rzeszowskiej należał do rodziny Klichów. Na potrzeby działalności organizacji dobroczynnych swój dom rodzinny ofiarował Ks. Jan Klich. Oficjalnie budynek wraz z działką został przekazany 9 maja 1994 roku Caritas Diecezji Rzeszowskiej przez Diecezję Przemyską Kościoła Rzymsko -

Katolickiego. Po licznych remontach i rozbudowach budynku, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Różance rozpoczęły swą działalność 1 lutego 2002 roku.

Jest to placówka pobytu dziennego powołana w celu rehabilitacji osób niepełnosprawnych, które nie mogą podjąć pracy zawodowej. W placówce są realizowane zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzające do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności każdego uczestnika, niezbędnych do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia w środowisku. Rehabilitacji tej są poddawane osoby z powiatu strzyżowskiego. Zajęcia odbywają się w obrębie 6 pracowni tj.: komputerowo-introligatorskiej, gospodarstwa domowego, stolarskiej, prac ręcznych, ogrodniczej, plastyczno - ceramicznej, gobelinu i haftu. Podczas zajęć wykonywane są m.in.: świeczniki, ozdobne maski, szopki bożonarodzeniowe, ozdoby ścienne (motywy roślinne, sakralne), serwety oraz inne przedmioty użytkowe.

Zajęcia terapeutyczne trwają 7 godzin dziennie i są urozmaicone poprzez liczne wydarzenia kulturalno - oświatowe tj.; wycieczki, ogniska, zajęcia sportowe - paraolimpiady, wyjazdy do kina, na koncerty, udział w przeglądach twórczości artystycznej. Poza rehabilitacją społeczno - zawodową placówka zapewnia swym uczestnikom opiekę medyczną i psychologiczną. Nad właściwym przebiegiem zajęć czuwa wykwalifikowana kadra pracownicza; instruktorzy terapii zajęciowej, psycholog, rehabilitant, pielęgniarka oraz pracownicy administracyjno - gospodarczy, niezbędni do prawidłowego funkcjonowania Ośrodka.

4. SFERA GOSPODARCZA

4.1. Miejsca pracy, zakłady produkcyjne i usługowe.

Na terenie wsi działa kilka podmiotów gospodarczych o charakterze produkcyjnym i usługowym. Są to na ogół nieduże rodzinne firmy działające w branży remontowo - budowlanej. Ponadto zarejestrowane są także usługi transportowe, pielęgniarские, rolnicze, pośrednictwa ubezpieczeniowego, tartaczniactwa oraz bioenergoterapii. Mieszkańcy Różanki mają możliwość zaopatrywania się w towary spożywcze jak również przemysłowe

w funkcjonujących na terenie wsi 4 sklepach.

W okresie letnim i jesiennym działają w Różance punkty skupu owoców i warzyw.

Brakuje w Różance wiodącego zakładu, mogącego zaoferować większą liczbę miejsc pracy.

4.2. Rolnictwo

W gospodarce wsi dominującą rolę odgrywa rolnictwo. Użytki rolne stanowią 75 % powierzchni wsi. Przeważającą część stanowią grunty orne, należące do III, IV i V klasy bonitacyjnej. Pozostały obszar zajmują pastwiska i łąki oraz niewielka ilość sadów. Prawie 18% ogólnej powierzchni Różanki zajmują lasy i grunty leśne oraz zadrzewione. Istniejące stosunki agrarne uwarunkowane są w dużej mierze kulturowo. Brak przemysłu wymusił niejako rozdrobnienie gospodarstw, będących podstawą utrzymania dla znacznej liczby mieszkańców. Po okresie odpływu ludności ze wsi do okolicznych miast w latach 70 - tych i 80 - tych, od kilku lat obserwuje się zjawisko odwrotne. Zmienił się jednak charakter działalności rolniczej, traktowanej obecnie jako drugą pracę. Na strukturę gospodarstw wpływa także zróżnicowane ukształtowanie terenu, utrudniające niekiedy wykorzystanie specjalistycznego sprzętu rolniczego. Jednak mimo tych ograniczeń zaznacza się obecnie tendencja do komasacji gruntów oraz

specjalizacji produkcji rolniczej. Liczba gospodarstw rolnych zajmujących obszar powyżej 1 ha wynosi 175. Są to gospodarstwa wielokierunkowe, o złożonym profilu produkcji (produkcja roślinna ściśle zazębia się z produkcją zwierzęcą). W produkcji roślinnej przeważa uprawa czterech podstawowych zbóż, a szczególnie uprawa pszenicy ozimej. W uprawie okopowych dominują ziemniaki, zarówno jadalne jak i paszowe. W obrębie tej gałęzi produkcji nastąpiło w ciągu ostatnich lat przejście z uprawy buraka cukrowego na ziemniaki i buraki pastewne oraz na uprawy ogrodnicze. Produkcja zwierzęca to głównie odchów trzody i drobiu. Kilka gospodarstw zajmuje się hodowlą bydła mlecznego na większą skalę.

IV. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron miejscowości, oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed Różanką. Jest ona oparta na schemacie klasyfikacji dzielącym wszystkie czynniki mające wpływać na bieżącą i przyszłą pozycję miejscowości.

1. SFERA POTENCJAŁÓW – STANDARD ŻYCIA

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze rozwinięta sieć telefonów stacjonarnych i komórkowych • atrakcyjna szkoła oraz filia biblioteki gminnej • zagospodarowane boiska szkolne • gazyfikacja wsi • wodociągi lokalne • istniejący Dom Ludowy • oświetlenie przy drogach powiatowych • segregacja śmieci • dobrze rozwinięta sieć sklepów • Kościół i budynek parafialny 	<ul style="list-style-type: none"> • brak sali gimnastycznej przy szkole • niska jakość dróg • brak placu zabaw dla dzieci • brak chodników przy drodze w centrum wsi • brak kanalizacji • brak świetlicy i miejsc spotkań dla młodzieży • brak ścieżek rowerowych • brak stołówki szkolnej • brak rozwiniętych usług medycznych • rozproszona zabudowa wsi • brak bezpośredniego połączenia komunikacji publicznej z siedzibą gminy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • dostępność środków unijnych • planowana budowa pełnowymiarowej sali gimnastycznej • możliwość rozwoju gospodarstw specjalistycznych i ekologicznych • atrakcyjne działki budowlane 	<ul style="list-style-type: none"> • rosnące natężenie ruchu na drogach, • wysokie koszty inwestycji infrastrukturalnych • budynki użyteczności publicznej wymagają remontu i wykonania elewacji (szkoła, Dom Ludowy, kościół)

Plan Odnowy Miejscowości Różanka 2008 - 2014

<p>pod budownictwo mieszkaniowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukształtowanie terenu pozwalające na budowę nartostrad, pól golfowych • duże kompleksy leśne stanowiące wspaniałe miejsca do wypoczynku i rekreacji	<ul style="list-style-type: none"> • nieracjonalna gospodarka ściekami powodowana brakiem oczyszczalni i kanalizacji • nieuregulowane odcinki rzeki Różanka i jej dopływów – okresowe zalewanie łąk i podtopienia gospodarstw • „dzikie” wysypiska śmieci i odpadów • niski stopień świadomości ekologicznej
---	---

2. SFERA GOSPODARCZA - BYT

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • czyste środowisko • zasoby siły roboczej • atrakcyjne tereny pod względem turystycznym i kulturalnym • istnienie małych podmiotów gospodarczych • istnienie WTZ Caritas • gospodarstwo posiadające certyfikat do zaopatrywania innych rolników w materiał siewny i sadzeniaki • istniejące gospodarstwa - chów krów mlecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • mała liczba podmiotów gospodarczych • słaba edukacja ekonomiczna • trudne warunki geograficzne i glebowe do produkcji rolnej • brak kompleksowej promocji miejscowości • brak usług w zakresie: kowalstwa, fryzjerstwa, naprawy obuwia i innych • malejący rynek pracy (wysoki poziom bezrobocia) • zła struktura agrarna gospodarstw rolnych (rozdrobnienie)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój przedsiębiorczości • wzrost zainteresowania turystyką • dostępność funduszy strukturalnych • wzrost zainteresowania zdrową żywnością • możliwości produkcji żywności ekologicznej • wzrost w zakresie budownictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • brak dostatecznej wiedzy mieszkańców na temat pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych • niska opłacalność produkcji rolnej • trudności finansowe przy rozpoczęciu działalności gospodarczej • postępujące starzenie się społeczeństwa • niekorzystne tendencje demograficzne, migracja młodych ludzi „za chlebem”

3. SFERA SPOŁECZNA – JAKOŚĆ ŻYCIA, TOŻSAMOŚĆ I WARTOŚĆ ŻYCIA WIEJSKIEGO

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • życzliwa współpraca międzysąsiedzka • wzrost zainteresowania mieszkańców estetyką otoczenia • organizacja imprez kulturalnych • walory przyrodniczo – krajobrazowe • dobrze zorganizowana OSP, KGW i KR • filia biblioteki gminnej • promocja wsi poprzez funkcjonujące strony internetowe wsi oraz szkoły • tradycyjna kuchnia • poczucie bezpieczeństwa • 31 kapliczek i krzyży przydrożnych • żółty pieszy szlak turystyczny: Dynów – Siedliska n/ Białą 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca ochrona obiektów zabytkowych • duża odległość od siedziby województwa • brak imprez integracyjnych • utrudniony dostęp do szkolnictwa wyższego • utrudniony dostęp do dóbr kultury • niedostateczne zaplecze do organizacji imprez kulturalnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój agroturystyki • wzrost zainteresowania społeczeństwa turystyką • możliwość korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej • duży odsetek młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • marginalizacja znaczenia wsi poprzez pogłębiającą się emigracją zarobkową • niska skuteczność w zakresie edukacji ekologicznej • mała skuteczność w przeciwdziałaniu bezrobociu

Plan Odnowy Miejscowości Różanka 2008 - 2014

<p>studiującej i uczącej się</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczny udział mieszkańców w organizowanych imprezach	<ul style="list-style-type: none"> • niski przyrost naturalny i związane z nim trudności w prawidłowym funkcjonowaniu szkoły
---	---

V. WIZJA ROZWOJU MIEJSCOWOŚCI.

Miejscowość Różanka

**– atrakcyjne miejsce zamieszkania, pracy i rekreacji
dzięki przyjaznym mieszkańcom, zachowaniu tradycji kulturowych oraz
rozwojowi rolnictwa, turystyki i przedsiębiorczości.**

Wizja to opis głównych pól aktywności w przyszłości, stanowiących najogólniejszy cel społeczności lokalnej.

Wizja jest zapisem woli mieszkańców i deklaracją wspólnego urzeczywistniania celów. Wizja łączy w sobie prace wszystkich środowisk społecznych, sił i osób na rzecz jej realizacji.

Wizję miejscowości Różanka określono w perspektywie do 2014 roku.

VI. DŁUGOTERMINOWY PLAN ROZWOJU

1. PRIORYTETY

- Zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych;
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury;
- Kultywowanie tradycji społeczności lokalnej;
- Podniesienie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej;
- Rozwój przedsiębiorczości;
- Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej;
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego;

2. CELE

Realizacja priorytetów wymaga osiągnięcia celów długoterminowych, które są zgodne z oczekiwaniami mieszkańców. Poniżej zaprezentowano cele ujęte w trzech sferach życia społeczności lokalnej, jaką stanowią mieszkańcy Różanki.

Sfera potencjałów – standard życia

- ✓ rozbudowa bazy sportowej i kulturalnej,
- ✓ modernizacja infrastruktury wodociągowej oraz budowa sieci kanalizacyjnej,
- ✓ budowa, rozbudowa i modernizacja ciągów pieszych oraz oświetlenia,
- ✓ budowa i przebudowa chodników, placów, dróg i parkingów,
- ✓ zapewnienie dostępności komunikacyjnej wszystkim mieszkańcom oraz przyjezdnym (poprawa stanu technicznego dróg),
- ✓ ograniczenie źródeł zanieczyszczenia środowiska,
- ✓ tworzenie infrastruktury umożliwiającej dostęp mieszkańców do sieci internetowej oraz nowoczesnych technologii,

Sfera gospodarcza – byt

- ✓ zmniejszenie bezrobocia poprzez wspieranie rozwoju rynku pracy,
- ✓ podejmowanie działań na rzecz wzrostu przedsiębiorczości,
- ✓ wykorzystanie nowoczesnych technologii do promocji miejscowości,
- ✓ realizacja programów z zakresu restrukturyzacji zatrudnienia w rolnictwie,
- ✓ organizacja szkoleń, kursów umożliwiających zdobycie wiedzy z zakresu alternatywnych źródeł dochodów w gospodarstwach rolnych,
- ✓ promowanie zróżnicowania działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w gospodarstwach rolnych,
- ✓ rozwój działań na rzecz turystyki i agroturystyki oraz gospodarstw ekologicznych.

Sfera społeczna – jakość życia

- ✓ rozwój infrastruktury sportowej,
- ✓ rozwój bazy kulturalnej i rekreacyjnej,
- ✓ uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej służącej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców w dziedzinie wypoczynku i rekreacji,
- ✓ zachowanie i wyeksponowanie unikatowych zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu,
- ✓ działania na rzecz kompleksowego rozwoju usług pod potrzeby turystyki, sportu i rekreacji,
- ✓ rewitalizacja obiektów zabytkowych,
- ✓ podniesienie świadomości ekologicznej na terenie całej gminy.

3. WYKAZ PROJEKTÓW DO REALIZACJI NA OKRES 2008 – 2014

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Termin realizacji zadania - rok</i>	<i>Orientacyjny koszt realizacji zadania</i>
1.	Modernizacja i wyposażenie budynku Domu Ludowego	2008	244.000,00
2.	Remont drogi Różanka - Niewodna	2008	80.000,00
3.	Przebudowa Drogi Gminnej Nr 112454R Różanka - Rola - Grodzisko	2008	700.000,00
4.	Przebudowa Drogi Gminnej Nr 112452R Różanka - Niewodna - Szufnarowa	2008	520.000,00
5.	Budowa sali gimnastycznej wraz z modernizacją szkoły podstawowej	2008 - 2009	1.775.000,00
6.	Utworzenie placu zabaw dla dzieci	2009	35.000,00
7.	Remont drogi Różanka Cmentarz – Niewodna Las	2009	50.000,00
8.	Remont drogi Różanka (koło P. Konsur)	2009 - 2010	100.000,00
9.	Remont drogi Tułkowice – Różanka Sarnówka	2009 - 2010	200.000,00
10.	Remont Drogi Gminnej Nr 112455R Różanka - Zawadka	2010	250.000,00
11.	Budowa infrastruktury umożliwiającej mieszkańcom dostęp do internetu	2010	300.000,00
12.	Budowa kanalizacji	2010 - 2011	2.000.000,00
13.	Wyznaczenie i oznakowanie ścieżek rowerowych wraz z budową pola biwakowego	2011	30.000,00
14.	Remont drogi Różanka Rakszawy	2012	280.000,00
15.	Remont drogi Różanka – Tułkowice (koło p.Gajdy)	2012	120.000,00
16.	Odnowienie kapliczek, które mają wartość zabytkową	2012	15.000,00
17.	Dokończenie oświetlenia wsi	2012 - 2013	300.000,00
18.	Remont drogi Las Bukowy	2013	250.000,00
19.	Budowa chodników w centrum	2013	150.000,00
20.	Remont drogi koło starego cmentarza	2013	120.000,00
21.	Budowa parkingów	2013 - 2014	50.000,00
22.	Remont drogi koło p.Dudka	2014	120.000,00
23.	Remont drogi koło p.Klich	2014	30.000,00
24.	Utworzenie Domu Spokojnej Starości w Budynku Parafialnym	2014	400.000,00
25.	Utworzenie Wiejskiej Izby Tradycji	2014	20.000,00

4. UZASADNIENIE

Podstawowym zadaniem jednostki samorządu terytorialnego jest rozbudowa infrastruktury technicznej na obszarze jej działania. Poziom rozwoju infrastruktury warunkuje bowiem prawidłowe funkcjonowanie całego organizmu lokalnego oraz stanowi czynnik przyspieszający lub hamujący procesy rozwojowe lokalnych społeczności. Rozwój infrastruktury ma decydujące znaczenie dla powodzenia programów rozwoju obszarów wiejskich. Od poziomu rozwoju infrastruktury zależy poziom zaspokajania potrzeb społecznych mieszkańców oraz rozwój lokalnej gospodarki. Aby zapewnić wzrost jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich oraz dostosować ją do standardów obowiązujących obecnie w krajach Unii Europejskiej niezbędne jest zwiększenie wydatków w tej dziedzinie. Szczególną uwagę należy zwrócić na inwestycje infrastrukturalne z zakresu komunikacji, ochrony środowiska i rozwoju infrastruktury społecznej. Wyrazem tego są zaplanowane w Różance inwestycje z zakresu remontów dróg, budowy kanalizacji, budowy sali gimnastycznej, remontów obiektów użyteczności publicznej (Dom Ludowy, Szkoła).

Ważnym elementem kształtującym poziom życia mieszkańców na obszarach wiejskich jest stworzenie im warunków do aktywnego udziału w życiu gospodarczym miejscowości i gminy. Układ przestrzenny miejscowości Różanka - wiele przysiółków oddalonych od centrum wsi nawet o 2, 3 kilometry – stanowi barierę dla równego dostępu mieszkańców do rynku pracy. Zapobieganie tym problemom będą stanowić inwestycje w poprawę jakości dróg lokalnych. Poprawa stanu dróg wpłynie również na rozwój rolnictwa specjalistycznego poprzez łatwiejszy dostęp do pól uprawnych.

Do ważnych problemów społecznych i gospodarczych, z którymi boryka się miejscowość jest trudna sytuacja na rynku pracy. W samej Różance jak i w najbliższej okolicy brakuje dostatecznej ilości miejsc pracy a te które są dostępne nie zawsze spełniają oczekiwania potencjalnych pracowników. Wysokie bezrobocie jest powodem występowania wśród ludzi w wieku produkcyjnym zjawiska emigracji w poszukiwaniu pracy. Potęgowane ono jest niekorzystną różnicą zarobków pomiędzy Polską, szczególnie Podkarpaciem a rozwiniętymi krajami Unii Europejskiej. Zjawisko jest tym bardziej niekorzystne, że ma charakter

długotrwały, ponadto wyjeżdżają w większości ludzie młodzi, którzy w “normalnych” warunkach zakładają rodziny, wychowują dzieci. Wyjazdy “za chlebem” są więc przyczyną wyludniania wsi oraz jej marginalizacji gospodarczej i społecznej. Zapobieganie opisanym powyżej zjawiskom wymagać będzie zastosowania technik przeciwdziałania bezrobociu. Ważnymi mogą się tu okazać działania związane z promocją przedsiębiorczości oraz tworzeniem preferencji dla małych firm a także z dostosowaniem społeczności do ery społeczeństwa informacyjnego.

Bogate dziedzictwo kulturowe Różanki, osobliwości przyrody i krajobrazu a także liczne w okolicy zabytki są elementami warunkującymi atrakcyjność turystyczną miejscowości oraz wzbogacają życie kulturalne. Życie kulturalne jak i rozwój turystyki są elementem funkcjonowania agroturystyki, dzięki czemu umożliwiają spędzenie wolnego czasu stanowiąc atrakcję dla mieszkańców jak również przybyłych gości. Agroturystyka może stać się zarówno źródłem dodatkowego dochodu w małych gospodarstwach rolnych jak i podstawową działalnością zarobkową dla kilku, może kilkunastu rodzin w Różance. Rozwój turystyki wiejskiej może spowodować pojawienie się popytu na żywność ekologiczną a tym samym możliwości rozwoju gospodarstw ekologicznych.

W celu podniesienia atrakcyjności turystycznej miejscowości zaplanowano następujące inwestycje: wyznaczenie ścieżek rowerowych, odnowienie zabytkowych kapliczek, utworzenie Wiejskiej Izby Tradycji. Działania te będą szły w parze z inwestycjami poprawiającymi standard życia mieszkańców – budową chodników, parkingów, budową placu zabaw dla dzieci, rozbudową oświetlenia, poprawą dostępu do internetu - dzięki temu będzie można zapewnić usługi turystyczne na odpowiednim poziomie.

Realizacja powyższych zadań spowoduje, że Różanka stanie się atrakcyjnym miejscem zamieszkania, wypoczynku a także miejscem pracy dla wielu jej mieszkańców. Osiągnięcie wytyczonych w niniejszym planie celów wymaga jednak pełnej mobilizacji i zaangażowania mieszkańców do podejmowania działań na rzecz poprawy warunków i jakości życia.